

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra práva

Bakalářská práce

**Vybraná sociálně ekonomická problematika v sociálně
vyloučených lokalitách města Broumov**

Adriana Trejtnarová

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Adriana Trejtnarová

Provoz a ekonomika

Název práce

Vybraná sociálně ekonomická problematika v sociálně vyloučených lokalitách města Broumov

Název anglicky

The Selected Social Economic Problems in the Social Excluded Locations in Broumov

Cíle práce

Cílem této práce je zjistit úroveň orientace Romů ve finanční gramotnosti, příčiny jejich neúspěchu, způsoby řešení v otázkách zadluženosti, informovanost o dluhové problematice a dostupných službách. Za cílovou skupinu této bakalářské práce byli zvoleny rodiny romského i neromského původu z vyloučených lokalit města Broumov, které se velmi často a snadno ocitají v dluzích a v neustálém koloběhu finančních obtíží, odkud není často cesty ven. Jedna z klíčových otázek sociálního vyloučení a chudoby by měla v této práci upozornit na obtíže, jak nebo zda je vůbec možné chudobě a sociálnímu vyloučení uniknout.

Metodika

V této práci bude využívána metoda terénního šetření a sběru dat v identifikovaných sociálně vyloučených lokalitách. K naplnění stanoveného cíle byla zvolena kvalitativní metoda a technika analýzy kazuistiky rodin a detailně rozebrané odpovědi jednotlivých respondentů (rodin), které se nacházejí ve dvou sociálně vyloučených lokalitách města Broumov. Výzkum je empirický a vychází ze sebraných dat a z přímého dlouhodobého pozorování – terénní šetření jednotlivých respondentů a lidí ze širšího okolí pro dokreslení obrazu jednotlivých rodin. Šetření bylo realizováno v domácím prostředí bez omezeného času tak, aby se respondenti cítili co nejpřirozeněji a nebyli tak vystaveni žádným stresům.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

trh práce, vyložené lokality, romská menšina, nezaměstnanost, sociální inkluze, vzdělanostní nerovnost, mzdový rozdíl,

Doporučené zdroje informací

- BALABÁN, Zdeněk. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. 2. aktualiz., vyd. Praha: Cofet, 2011. 416 s. ISBN 9788090439610.
- BALVÍN, J. a kol. Romové a historie. Sborník ze 6. setkání hnutí R ve Zvláštní škole v Rakovníku 4.-5. října. Ústí nad Labem:Hnutí R, 1996. ISBN 80-86633-37-3.
- BERGMANN, Petr. et. al. Broumovsko: interpretace kulturního a historického dědictví na Broumovsku. 1. vydání. Broumov: Tuž se, Broumovsko!, 2003. 151 stran. ISBN 80-239-4043-0.
- GAC – analytická společnost. Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit [dokument PDF]. Praha: GAC s. r. o., 2009 [citováno: říjen 2014].
- KIYOSAKI, Robert. LECHTER, Sharon. Bohatý táta, chudý táta: co bohatí učí svoje děti a střední vrstvy ne. Hodkovičky: Pragma. 2001. 214 s. ISBN 8072058223.
- KLÍNSKÝ, Petr. CHROMÁ, Danuše. Finanční gramotnost: obsah a příklady z praxe škol [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2008. [cit. 2013-04-04].
- SIMONOVÁ, Natalie. Vzdělanostní nerovnosti v české společnosti: vývoj od počátku 20. století do současnosti. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011. ISBN 9788073302122.
- TICHÁ, M. Etické aspekty finančního vzdělávání. 2010. [cit. 2012-6-28].
- VEČERNÍK, Jiří. Mzdové rozdíly, jejich změny a určující faktory. VEČERNÍK, Jiří. Občan a tržní ekonomika: Příjmy, nerovnost a politické postoje v české společnosti. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 41-63. ISBN 8071062359.
- VRBKOVÁ, Lucie. Už nikdy dlužníkem: pro všechny, kteří si půjčili, půjčují a hodlají si půjčit peníze. 3. vyd. Praha: COFET, 2009. 97 s. ISBN: 978-80-904396-0-3.
-

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Michal Reichert, DiS.

Garantující pracoviště

Katedra práva

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2019

JUDr. Jana Borská, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 15. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Vybraná sociálně ekonomická problematika v sociálně vyloučených lokalitách města Broumov“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2019

Adriana Trejtnarová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Michalu Reichertovi, DiS za odborné vedení práce, cenné rady, vstřícnost a trpělivost. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří byli ochotni mi poskytnout veškeré osobní informace.

Vybraná sociálně ekonomická problematika v sociálně vyloučených lokalitách města Broumov

Abstrakt

Téma bakalářské práce zabývající se ekonomickou problematikou v sociálně vyloučených lokalitách si autorka zvolila záměrně, a to z důvodu zjistit, jakým způsobem se vymanit z vyloučené lokality, nebo zda je vůbec možné vystoupit ze začarovaného kruhu, ve kterém se lidé v těchto lokalitách velmi často a snadno ocitají. Tato práce vede ke zjištění a rozpoznání příčin zadluženosti, zjišťuje, zda jsou rodiny z vyloučených lokalit dostatečně informovány o odpovědnosti za pravidelné úhrady nákladů vznikající za bydlení, školné, placení běžných složenek apod.

Klíčová slova: Sociálně vyloučená lokalita, finanční gramotnost, dluhy, dluhová past, sociální podpora, hmotná nouze, etnicita, Romové, rodinný rozpočet, chudoba, zaměstnanost.

The Selected Social Economic Problems in the Social Excluded Locations in Broumov

Abstract

The topic of the bachelor thesis concerning economic issues in socially excluded localities was chosen intentionally by the author to find out how to break out of the excluded locality or whether it is possible to step out of a vicious circle in which people in these locations tend to find themselves very often. This work leads to the determining and recognition of causes of indebtedness and whether families from excluded localities are adequately informed about the responsibility for the regular reimbursement of costs incurred for housing, tuition fees, payment of cheques etc.

Key words: Socially excluded locality, financial literacy, debt, debt trap, social support, material need, ethnicity, the Romani, family budget, poverty, employment.

Obsah

1 Úvod.....	13
2 Cíl práce a metodika	14
2.1 Cíl práce	14
2.2 Metodika	14
3 Teoretická východiska	16
3.1 Terminologické vymezení, sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality, sociálně znevýhodněné prostředí	16
3.1.1 Složení obyvatelstva v sociálně vyloučených lokalitách.....	16
3.1.2 Identita	16
3.1.3 Etnicita.....	17
3.1.4 Historie Romů.....	17
3.1.5 Vymezení pojmu finanční gramotnost.....	19
3.1.6 Dluhy a zadluženost.....	20
3.1.7 Oddlužovací novela	22
3.2 Chudoba a sociální vyloučení ve městě Broumov	23
3.2.1 Charakteristika města.....	23
3.2.2 Sociální vyloučená lokalita – SVL	25
3.2.3 Aktuální stav sociálního vyloučení ve městě Broumov.....	25
3.2.4 Chudoba	26
3.2.5 Sociální služby ve městě určené lidem v nepříznivé životní situaci.....	27
3.3 Oblasti ohrožující rodiny žijící ve vyloučených lokalitách.....	28
3.3.1 Trh práce	28
3.3.2 Bydlení.....	29
3.3.3 Kriminalita ve městě Broumov	30
3.3.4 Minimální mzda.....	31
3.4 Státní sociální podpora	32
3.4.1 Přídavek na děti	32
3.4.2 Rodičovský příspěvek.....	33
3.4.3 Hmotná nouze	34
3.4.4 Příspěvek na bydlení	34
3.4.5 Dávky péstounské péče.....	35
4 Výzkum vybrané sociálně ekonomické problematiky ve městě Broumov.....	36
4.1 Metody a zpracování dat výzkumu	36
4.2 Místo výzkumu (vyloučené lokality města Broumov).....	36
4.3 Respondent – rodina A.....	37
4.4 Respondent – rodina B	38
4.5 Respondent – rodina C	40

4.6	Respondent – rodina D.....	41
4.7	Dotazník finanční gramotnosti.....	43
4.8	Dotazník na téma – Vedete své děti k finanční gramotnosti?.....	46
5	Závěr.....	48
6	Seznam použitých zdrojů	50
7	Přílohy	55
	Příloha A Dotazník finanční gramotnosti	56
	Příloha B Dotazník – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“.....	57

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vzdělanostní struktura v Broumově.....	20
Obrázek 2 Mapa exekucí v ČR.....	21
Obrázek 3 Charakteristika podílu osob v exekuci	22
Obrázek 4 Blokace přístupu do procesu oddlužení	22
Obrázek 5 Řešení zadluženosti	23
Obrázek 6 SO ORP Broumov	24
Obrázek 7 Počet obyvatel na Broumovsku.....	25
Obrázek 8 Mapa sociálně vyloučených lokalit ve městě Broumov	26
Obrázek 9 Ekonomická aktivita obyvatel v Broumově.....	29
Obrázek 10 Kriminalita ve městě Broumov v letech 2013 až 2018	30
Obrázek 11 Výše minimální mzdy v letech 1991 až 2017 (v Kč).....	31
Obrázek 12 Příjmy a výdaje – Rodina A	38
Obrázek 13 Příjmy a výdaje – Rodina B	39
Obrázek 14 Příjmy a výdaje – Rodina C	41
Obrázek 15 Příjmy a výdaje – Rodina D	42
Obrázek 16 Co je to RPSN	43
Obrázek 17 IBAN je zkratka pro	44
Obrázek 18 Co je to úrok?	44
Obrázek 19 Co je to fixace hypotéky?	45
Obrázek 20 Co je to insolvence?	45
Obrázek 21 Vedete své děti k finanční gramotnosti?	46

Seznam tabulek

Tabulka 1 Finanční gramotnost	19
Tabulka 2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva v Broumově.....	19
Tabulka 3 Přehled počtu obyvatel na Broumovsku v období od roku 2001 do roku 2017 .	24
Tabulka 4 Obyvatelstvo Broumova dle ekonomické aktivity	29
Tabulka 5 Kriminalita ve městě Broumov.....	30
Tabulka 6 Výše minimální mzdy v letech 1991 až 2019.....	31
Tabulka 7 Výše přídatku na dítě	33
Tabulka 8 Příspěvek na bydlení.....	35
Tabulka 9 Dávky pěstounské péče.....	35
Tabulka 10 Příjmy a výdaje – Rodina A.....	37
Tabulka 11 Příjmy a výdaje – Rodina B.....	39
Tabulka 12 Příjmy a výdaje – Rodina C.....	40
Tabulka 13 Příjmy a výdaje – Rodina D.....	42
Tabulka 14 Otázky k dotazníku finanční gramotnosti.....	43
Tabulka 15 Otázky k dotazníku – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“	46

Seznam použitých zkratk

ČNB	Česká národní banka
MF	Ministerstvo financí
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SVL	sociálně vyloučených romských lokalit
VPP	veřejně prospěšné práce

1 Úvod

Problematika sociálního vyloučení se stává v současné době závažným společenským problémem, jehož důsledky se dotýkají celé společnosti. V mínění veřejnosti na lidi z vyloučených lokalit hraje etnicita podstatnou roli. Tato „nálepka“, nijak neulehčuje lidem z vyloučených lokalit integraci do společnosti, ba naopak.

Za cílovou skupinu této bakalářské práce jsou zvoleny rodiny romského i neromského původu z vyloučených lokalit města Broumov, které se velmi často a snadno ocitají v dluzích a v neustálém koloběhu finančních obtíží, odkud není často cesty ven.

Na základě dotazníkového šetření (kazuistika) a metody terénního sběru dat, bude zjištěna úroveň orientace Romů ve finanční gramotnosti ve vyloučených lokalitách ve městě Broumov. Dále se budou zjišťovat příčiny jejich neúspěchu, způsoby řešení v otázkách zadluženosti, informovanost o dluhové problematice a dostupných službách. Je však třeba brát v úvahu, že řešení a náprava nemohou nastat okamžitě během krátké doby, ale že závisí především na celospolečenském postavení Romů v naší společnosti, na způsobu a rychlosti řešení vlády české společnosti, a především na ochotě a přístupu Romů k řešení této problematiky.

Lidé ze sociálně vyloučených lokalit musí často čelit překážkám, jako je nízká vzdělanost, neuspokojivý zdravotní stav nebo neschopnost dojíždět za prací do jiného města. Zde se autorka práce domnívá, že je potřeba, u lidí z vyloučených lokalit, zjistit jejich subjektivní názor na okolní vlivy, které by mohly zvýšit finanční gramotnost. Je nezbytné, aby děti z vyloučených lokalit měly všeobecné kvalitní podmínky pro vzdělávání, což by mohlo vést i k jejich kvalitnějšímu finančnímu vzdělávání. Vzdělání Romů upřednostňují především odborníci na romské etnikum a vláda, jelikož vzdělání je důležité pro integraci společnosti.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Pro zpracování bakalářské práce se autorka záměrně zaměřila na vyloučené lokality a romskou problematiku, neboť se již od svého narození pohybuje mezi Romy a k romskému etniku se také hlásí.

Cílem bakalářské práce je rozvinout tolik diskutované téma – Romové a osoby žijící ve vyloučených lokalitách, zneužívání sociálního systému, migrace ve městě Broumov versus vyloučené lokality. Tento výzkum usiluje o větší porozumění a zmapování této problematiky. Tato práce by měla upozornit na obtíže s chudobou a sociálním vyloučením a táže se, jestli je vůbec možné se těmto jevům vyhnout nebo jim uniknout.

Dále je tato práce zaměřena na provázející negativní ukazatele prohlubující oblast sociálního vyloučení s problematikou nezaměstnanosti, zadluženosti, přisouzené etnicitě a nízkého vzdělání. Osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách se často potýkají s tíživými životními a sociálními problémy, které často řeší nebankovními úvěry, lichvou a tím se jejich finanční situace prohlubuje do ještě větší chudoby, potažmo dluhové propasti a sociálnímu propadu.

2.2 Metodika

K naplnění stanoveného cíle byla zvolena kvalitativní metoda a technika analýzy kazuistiky rodin, kde jsou detailně rozebrány odpovědi jednotlivých respondentů (rodin), které žijí ve dvou sociálně vyloučených lokalitách města Broumov. Výzkum je empirický a vychází ze sebraných dat a z přímého dlouhodobého pozorování – terénní šetření jednotlivých respondentů a lidí ze širšího okolí pro dokreslení obrazu jednotlivých rodin. Šetření bylo realizováno v domácím prostředí bez omezeného času tak, aby se respondenti cítili co nejpřirozeněji a nebyli tak vystaveni žádným stresům.

Výzkum je formován do tří částí. První část výzkumu je zaměřena na kazuistiku jednotlivých rodin, a snahu o získání co nejvíce informací o dané rodině. V této části respondenti samovolně hovořili o svých životních a finančních situacích. Ve druhé části byla ověřována oblast finanční gramotnosti za pomocí testu, který obsahoval 5 otázek, z nichž u každé byly navrženy 3 varianty odpovědí, ale pouze jedna byla správná. Výsledky tohoto výzkumu jsou pro větší přehlednost zpracovány do tabulek. Tento test byl určen

k ověření, jak hluboké vědomosti či nevědomosti oslovení respondenti z vyloučených lokalit mají či nemají. Ve třetí části práce bylo provedeno dotazníkové šetření na téma „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“

3 Teoretická východiska

3.1 Terminologické vymezení, sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality, sociálně znevýhodněné prostředí

3.1.1 Složení obyvatelstva v sociálně vyloučených lokalitách

Ve městě Broumově je několik sociálně vyloučených romských lokalit (dále také jako SVL). Počty osob v nich se odhadují na 8 00 až 1 000 osob, což je okolo 10 % populace v Broumově. Lidé žijící v těchto lokalitách se velice často ocitají v sociální izolaci a vytváří si své vlastní strategie pro přežití, které nejsou uplatnitelné v majoritním světě. Děti těchto rodičů pak přebírají jejich životní strategie a situace se reprodukuje. Tyto životní strategie s sebou nesou nízkou motivaci ke vzdělání a tím nižší kvalifikaci a vyšší nezaměstnanost. Mezi obyvateli SVL v Broumově je velká míra nezaměstnanosti, tvoří 71 % ze všech nezaměstnaných s nejnižší kvalifikací a 60 % z uchazečů s pouze základním vzděláním. Nezaměstnaní se stávají často závislími na sociálních dávkách, v Broumově tvoří asi polovinu všech osob, které zde pobírají dávky pomoci v hmotné nouzi. Děti často odcházejí z hlavního vzdělávacího proudu, většina romských dětí z Broumova chodí do praktické ZŠ. Téměř 40 % klientů kurátora pro děti a mládež tvoří osoby ze SVL. Tato situace vytváří prostředí pro různé patologické jevy, jako jsou drogové závislosti, závislosti na alkoholu, kriminalita a také problémy v soužití s majoritní populací. Z průzkumu veřejného mínění z roku 2009 je zřejmé, že obyvatelům Broumova vadí existence romských ghett (byla uvedena na druhém místě) a vnímají velice znepokojivě děti a mládež trávící volný čas na ulicích. Broumov nemá dostatečnou kapacitu služeb, které by byly zaměřeny na obyvatele SVL a těch několik málo, které má, spolu příliš nekooperují (Sociální začleňování, 2018).

3.1.2 Identita

Obsah slova „*identita*“ je často používána ve dvou základních významech:

- identita osobní: vyvíjí se v konkrétním, kulturním a v sociohistorickém kontextu,
- skupinová identita: je více symbolického charakteru, přesto může být totožnost spojena s konkrétními znaky (jazyk, barva pleti, životní styl).

Každý z nás má potřebu někam patřit, proto identitu člověka můžeme považovat za primární potřebu jedince, jelikož prostřednictvím identity se vymezujeme vůči ostatním jedincům. Zde se můžeme ztotožnit s Eriksenem (2007, s. 129), který uvádí, že *„každá identita je relační, situační a flexibilní, takže každá osoba je nositelem celé řady potencionálních identit, z nichž se ovšem jen některé stávají sociálně významnými a ovlivňujícími každodenní život. Na základě identity je osoba a společnost rozeznatelná a poznatelná.“*

3.1.3 Etnicita

V současné době se ovšem vedle identity čím dál častěji setkáváme s pojmem *„eticita“*. V souvislosti s lidmi z vyloučených lokalit nelze opomenout právě velmi diskutované téma etnicity. Význam slova má úzkou vazbu na kulturní odlišnosti jednotlivých skupin, prostřednictvím kterých se lze přiblížit k hledání specifik. Jak uvádí Eriksen (2012, s. 45), tak *„eticita je aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se pokládají za zásadně odlišné od členů ostatních skupiny, jejichž existenci si uvědomují a s nimiž vstupují do kontaktu. Lze ji proto definovat také jako sociální identitu založenou na kontrastu ke konkrétním těm „druhým“. Etnicita je tedy vytvářena prostřednictvím sociálního kontaktu.“*

Jedna z neaktuálnějších definic je popsána v zákoně č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin. Etnické skupiny z pohledu sociální politiky jsou vnímány jako výrazný rizikový faktor. Česká společnost často o etnických skupinách hovoří jako o menšinách, ačkoli menšina se netýká jenom rasových či etnických minor. Současný stav ukazuje, že za menšiny jsou označovány například homosexuálové, imigranti, členové náboženských skupin atd.

3.1.4 Historie Romů

Aby se dala pochopit dnešní situace Romů v České republice, považuji za důležité zmínit alespoň zčásti jejich historii. O původu Romů neexistují celistvé a přesné údaje. Ani sami Romové si nevedli žádné písemné záznamy. Většina badatelů se shoduje, že počátek romské kultury vznikl na indickém subkontinentu, kde vykonávali řemeslné kočovnictví (např. košíkářství, kovářství, kotlářství), anebo se toulali jako tanečníci, zpěváci, kejklíři. Nejstarší evropská zmínka o Romech, jak uvádí Šotolová (2011), se datuje k roku 1417. V Evropě se však Romové setkávají s nedorozuměním, v 16. století jsou dokonce

snahy vypovědět Romy z naší země (např. 1545 Ferdinand). Až v 18. století, za doby vlády Marie Terezie, docházelo k vstřícnějšímu postoji vůči Romům. Její syn, císař Josef II., navázal na snahy císařovny a na základě dekretů z roku 1784 a 1798 rozděluje Romy do domků, které se nacházejí na okrajích měst a které jsou postaveny na náklady velkostatků nebo na pozemcích církve.

V období první republiky byl roku 1927 vydán zákon o potulných Cikánech, který přikazoval provedení sčítání Romů, vydávání cikánských legitimací, které obsahovaly také otisky prstů a kočovnické listy, jimiž bylo vlastně kočování povoleno. Podle tohoto zákona se Romové nesměli shromažďovat, vlastnit zbraně, kočovným Romům mohly být děti odebrány a dávány do převýchovy.

V období II. světové války výnos říšského vůdce z roku 1938 o potírání tzv. „cikánského zlořádu“ upravoval nejen romskou otázku, ale zabýval se také osobami žijícími „cikánským způsobem“. Na základě tohoto výnosu někteří Romové z Německa a Rakouska přesídlili do Čech. Již od roku 1939 na našem území vznikaly pracovní – kárné tábory, ve kterých se soustřeďovali Romové, kteří neměli své zaměstnání. Nacisté Romy posílali do koncentračních táborů, z osmi tisíců žijících Romů na našem území před válkou, jich zbylo pouze 600.

Po II. světové válce mnoho Romů ze Slovenska přesídlilo do průmyslových měst a pohraničních českých a moravských oblastí. Hlavním důvodem bylo osídlování pohraničí, lepší pracovní a bytové podmínky (Haišman, 1989). Snahou všech předlistopadových vlád byla asimilace Romů, především odstranění jejich periferního postavení ve společnosti.

Komunistický režim usiloval o potlačení romské identity a přeceňoval materiální zajištění. Ignorance etnokulturních odlišností způsobila, že navzdory dílčím úspěchům (např. zlepšení školní docházky dětí či bydlení některých Romů, a nekvalitnější zdravotní a sociální péče) dosažené výsledky neodpovídaly vynaloženým finančním nákladům a celkovému úsilí, spíše vedly k institucionálnímu rasismu. Z důvodu této násilné asimilace docházelo k zprerhání rodinných a přátelských vazeb, k téměř zániku romské kultury, jazyka.

Po roce 1989 se český stát snažil o demokratický přístup k Romům, každý projev rasové diskriminace byl trestán. Po rozdělení republiky mnoho Romů bydlících u nás se stalo nezaměstnanými, v České republice byli pouze na dlouhodobé návštěvě u příbuzných, tudíž zde nemají trvalé bydliště. Závažným důsledkem je, že ze strany majoritního obyvatelstva se zvyšuje averze vůči Romům.

Romská výchova je především ovlivněna celkovým romským stylem života, který se vyznačuje živelností, nepravidelností a nesystematičností. Romové žijí přítomností, jejich impulzivní a emocionální chování souvisí s realizací okamžitých nápadů, dovedou si vychutnat aktuální přítomnost, a to je jeden z důvodů, proč také nedovedou hospodařit s penězi do budoucna. Romové neumějí plánovat. Budoucnost pro ně není tak významná jako současnost (Kutnohorská, 2013).

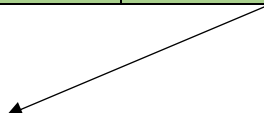
3.1.5 Vymezení pojmu finanční gramotnost

„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace“ (Ministerstvo financí, 2010).

Takto je v České republice vymezena definice finanční gramotnosti, je uložena v dokumentu Národní strategie finančního vzdělávání, a to po dohodě Ministerstva financí (MF), Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO) a České národní banky (ČNB) ve spolupráci s Pracovní skupinou pro finanční vzdělávání.

Tabulka 1 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost		
Peněžní gramotnost	Cenová gramotnost	Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost =
Správa finančních aktiv + Správa finančních závazků

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. 2014, s. 11 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financni, upraveno autorkou

Tabulka 2 Vzdělanostní struktura obyvatelstva v Broumově

Vzdělanostní struktura v Broumově	
Stupeň vzdělání	Počet
Bez vzdělání, základní vč. neukončeného	1 467
Vyučení a střední odborné bez maturity	2 510
Úplné střední s maturitou	1 429
Vyšší odborné a nástavbové	211
Vysokoškolské	358
Nezjištěné vzdělání	414
Celkem	6 389

Zdroj: Královéhradecký kraj. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva* [online]. 2011 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/BR-vzdelanost.htm>; upraveno autorkou

Obrázek 1 Vzdělanostní struktura v Broumově

Zdroj: Královéhradecký kraj. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva* [online]. 2011 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/BR-vzdelanost.htm>; upraveno autorkou

Z obrázku č. 1 jde vidět, že většina ekonomicky aktivního obyvatelstva v Broumově je zaměstnaná.

3.1.6 Dluhy a zadluženost

Dluhová spirála (také **dluhová past**) je dle Balabána (2011, s. 324) „*situace, kdy člověk nezvládá splácet svou půjčku (půjčky) a řeší problém novou půjčkou, kterou použije na splacení té předchozí, čímž si svou finanční pozici velmi zhoršuje.*“

Do finančních problémů (dluhové pasti) se dostává čím dál více rodin či jednotlivců, kteří přestávají mít kontrolu nad svými úvěry a pohledávkami. Tato nelehká životní situace

v tomto okamžiku začíná být pro člověka nebezpečná, neboť si nemůže být jistý, kdy na něj dopadne nezaplacený dluh, pakliže má několik úvěrů, které splácí jednotlivě.

Lidé se v tomto okamžiku často obrací na nebankovní společnosti, které poskytují nebankovní půjčky. Dluhová past v tom to případě nabírá na obrátkách, protože tyto půjčky mají všeobecně méně výhodné podmínky než úvěry u banky.

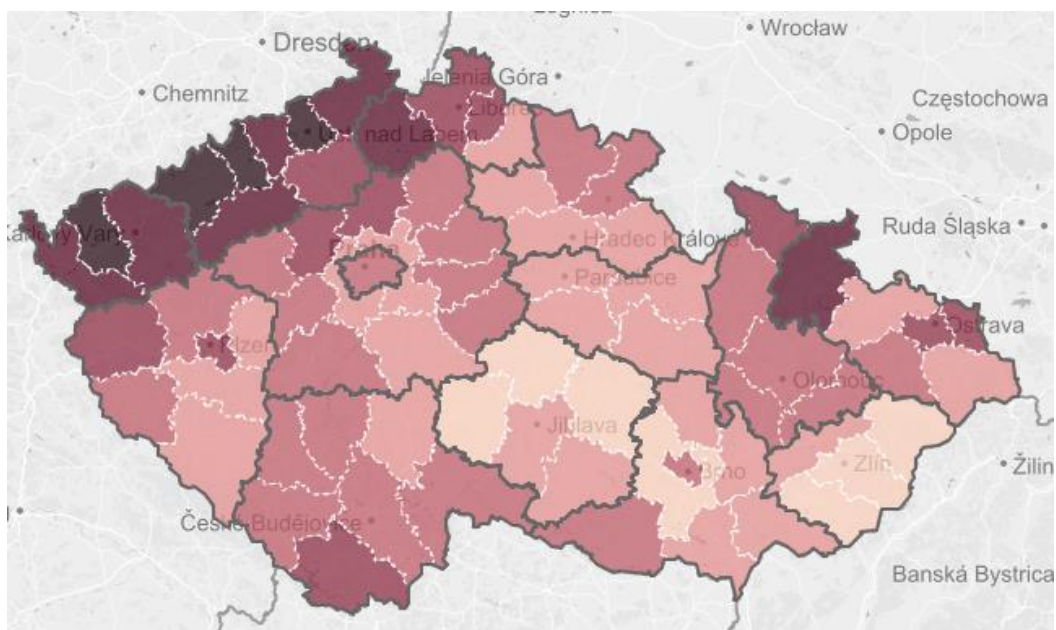
Příčiny zadluženosti obyvatelstva podle Syrovátkové, Machalička a Christové (2008, s. 8):

- „Snadnější dostupnost peněžních prostředků od bankovních a nebankovních společností (jejich vstřícnější postoj),
- Silná marketingová politika těchto společností,
- Stablnější a relativně nízké úrokové míry,
- Růst životní úrovně,
- Změna životního stylu a preferencí (potřeba vlastního bydlení, rostoucí spotřeba)
- Názorové změny obyvatelstva na zadluženost.“

Zadluženost obyvatel v sociálně vyloučených lokalitách nemalou měrou zasahuje d kvality jejich života, proto nedostatek finančních prostředků řeší legální či nelegální cestou, tak aby zlepšili vlastní situaci.

Mapa České republiky znázorňující podíl osob v exekuci v jednotlivých okresech. V okrese Náchod, kde obec Broumov leží, je to 8,0–10,9 %.

Obrázek 2 Mapa exekucí v ČR

Zdroj: Mapa exekucí. Mapa [online]. 2018a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>

Obrázek 3 Charakteristika podílu osob v exekuci

Obec 2017	BROUMOV X
	<i>Náchod</i>
	<i>Královéhradecký kraj</i>
podíl osob v exekuci	16,74 %
meziroční změna počtu osob v exekuci	+5,3 % (+0,84 p.b.)
průměrný počet exekucí na osobu	5,4
průměrná jistina na osobu	195 815 Kč
medián jistiny na osobu	91 751 Kč
počet osob starších 15 let	6 411
počet osob v exekuci	1 073
celkový počet exekucí	5 755
<u>detail osob v exekuci</u>	
podíl dětí a mladistvých	0 %
podíl osob ve věku 18 až 29 let	18 %
podíl seniorů (65+)	6 %
podíl osob s 1 exekucí	25 %
podíl osob s 2 exekucemi	10 %
podíl osob s 3 – 9 exekucemi	49 %
podíl osob s 10 – 29 exekucemi	16 %
podíl osob s 30 a více exekucemi	0 %

Zdroj: Mapa exekucí. *Mapa* [online]. 2018a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>

Obrázek 4 Blokace přístupu do procesu oddlužení

Zdroj: Mapa exekucí. *Novela insolvenčního zákona* [online]. 2018b [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/co-s-tim/oddluzeni-novela-insolvenčního-zakona/>

Česká republika je už z okolních zemí jediná, která ještě blokuje přístup do procesu oddlužení velké části lidí v dluhové pasti (Mapa exekucí, 2018b).

3.1.7 Oddlužovací novela

Očekávaná „oddlužovací novela“ byla vyhlášena ve sbírce zákonů jako zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

(insolvenční zákon) a její stěžejní část týkající se zmírnění požadavků na oddlužení nabude účinnosti dne 1. 6. 2019. Podle nových pravidel dlužník splní podmínky oddlužení v případě, že během 3 let uhradí alespoň 60 % pohledávek nezajištěných věřitelů, nebo po dobu 5 let vynaloží veškeré úsilí, které po něm lze spravedlivě požadovat, aby plně uspokojil pohledávky svých nezajištěných věřitelů. Tato novela se bude vztahovat pouze na insolvenční řízení, v nichž bude vydáno rozhodnutí o úpadku po nabytí účinnosti této novely, tedy po 1. 6. 2019. V řízeních, kde bude vydáno rozhodnutí o úpadku do 1. 6. 2019, se bude postupovat podle dosavadní právní úpravy (Justice, 2019a).

Obrázek 5 Řešení zadluženosti

Zdroj: Justice.cz. *Základní schéma průběhu exekuce* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2019b [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/popis-exekucniho-rizeni-a-jeho-institutu/>; upraveno autorkou

Obrázek č. 5 znázorňuje tři možnosti, jakým způsobem lze řešit dluhovou situaci. Vzhledem k tomu, že většina obyvatel SVL si toto řešení nemůže dovolit (nejsou v pracovním poměru a nemají tak stálý příjem), propadají se do dluhové pasti.

3.2 Chudoba a sociální vyloučení ve městě Broumov

3.2.1 Charakteristika města

Broumovsko je historicky i geograficky jedinečným územím v rámci Královéhradeckého kraje a okresu města Náchod. Město Broumov se nachází v těžišti kotliny protékané řekou Stěnavou a je ohraničené pásmem pohraničních Javořích hor a hřebenem pískovcových Broumovských stěn. Celková rozloha území činí 25 935 ha a zaujímá 5,5 % rozlohy Královéhradeckého kraje. Broumovsko je součástí bývalých Sudet a podobně jako v jiných částech pohraničí, i zde došlo po druhé světové válce k vystěhování obyvatel německé národnosti. V organizovaném transferu bylo během roku 1946 z Broumovska vysídleno do západní a východní okupační zóny Německa ve 22 transpotech více než 22 000 osob německé národnosti. Broumovsko má celkem 14 obcí.

Obrázek 6 SO ORP Broumov

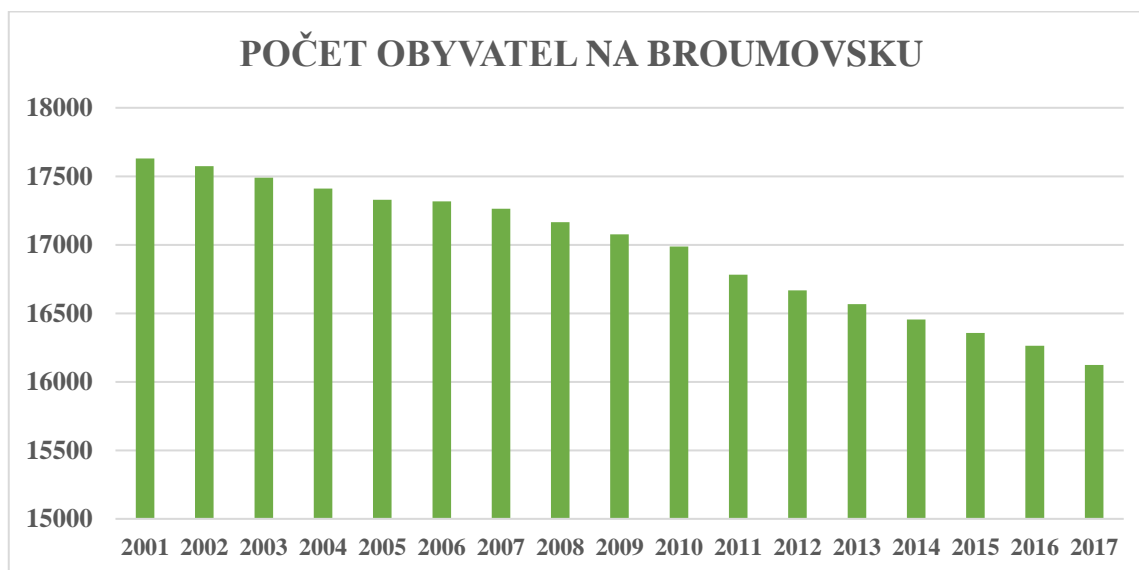
Zdroj: Český statistický úřad. *SO ORP Broumov k 1. 1. 2016* [online]. 2016 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11264/17845925/ORP5201.png/b2dece23-a117-48c0-9b61-d0c249ec6739?version=1.1&t=1485783228210>

Tabulka 3 Přehled počtu obyvatel na Broumovsku v období od roku 2001 do roku 2017

ROK	POČET OBYVATEL
2001	17 630
2002	17 573
2003	17 489
2004	17 410
2005	17 328
2006	17 318
2007	17 264
2008	17 166
2009	17 076
2010	16 988
2011	16 782
2012	16 667
2013	16 568
2014	16 456
2015	16 357
2016	16 264
2017	16 123

Zdroj: Český statistický úřad. *Vybrané ukazatele za správní obvod Broumov v letech 2001–2017* [online]. 2018 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11264/106342330/525201.pdf/a4b6ee7e-b77c-42af-b8df-85b5d19941a7?version=1.1>; upraveno autorkou

Obrázek 7 Počet obyvatel na Broumovsku

Zdroj: Český statistický úřad. *Vybrané ukazatele za správní obvod Broumov v letech 2001–2017* [online]. 2018 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11264/106342330/525201.pdf/a4b6ee7e-b77c-42af-b8df-85b5d19941a7?version=1.1>; upraveno autorkou

3.2.2 Sociální vyloučená lokalita – SVL

Sociální vyloučení, jako problém povahy sociální a ekonomické, definuje (Moravec, 2006) jako důsledek chudoby a představuje vyloučení ze životního standardu ve společnosti. Dále poukazuje na dlouhodobou nezaměstnanost, navazující na ekonomické vyloučení, které se projevuje uzavřením přístupu na trh práce a tím i se uzavírají další životní šance lidí z vyloučených lokalit.

I obyvatelé města Broumov žijící ve vyloučených lokalitách nemají prospěch z rychle se rozvíjejícího pracujícího trhu, neboť musí čelit různým formám vyloučení z pracovního trhu. Lidem žijících v SVL brání k získání zaměstnání nízká úroveň vzdělání a nedostatečná kvalifikace. Jednou z překážek formálního zaměstnání je již zmiňovaná vysoká zadluženost. Dalším ovlivňujícím faktorem je, že v lokalitách vyrůstá již třetí generace závislá na sociálních dávkách a bez pracovních vzorů. V souvislosti s ohrožujícími faktory jako je nezaměstnanost, zadluženost, nízká nedostačující vzdělanost je třeba zmínit prohlubující se závislost na sociálních dávkách.

3.2.3 Aktuální stav sociálního vyloučení ve městě Broumov

Podle informací Odboru sociálních věcí a zdravotnictví v Broumově je zde celkem 23 objektů (domů) SVL – sociálně vyloučených lokalit. Zhruba se tedy jedná o cca 600 až 800

osob. Při současném celkovém počtu obyvatel města Broumova by se tedy mohlo jednat až o 10 % všech obyvatel. Obrázek č. 8 níže zobrazuje místa sociálně vyloučených lokalit ve městě Broumov (stav ke dni 1. 5. 2018).

Obrázek 8 Mapa sociálně vyloučených lokalit ve městě Broumov

Zdroj: Sociální začleňování. *Závěrečná zpráva z výzkumného screeningu v Broumově* [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2018 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-broumov/vstupni-analyza-broumov-vzdalena-dilci-podpora/details>

3.2.4 Chudoba

Představuje stav, kdy příjmy nezbytné k udržení života jsou nižší, než minimální úroveň příjmů neboli je to stav, kdy lidé nejsou schopni získat prostředky k tomu, aby mohli zajistit svou existenci jako základní životní nutnost v dané společnosti. Stav chudoby Jandourek (2012) dělí na dvě rozdílné skupiny, měříme-li chudobu prostřednictvím stanoveného standardu minimálního příjmu či minimální spotřeby nutné k fyzickému i sociálnímu přežití, nebo adekvátnosti uspokojování potřeb ve vztahu k nějakému standardu charakteristickému pro většinovou populaci, a to na:

- **absolutní chudobu**, jež znázorňuje život na samé hranici existence, kdy člověk není schopen uspokojit své základní životní potřeby a může být ohrožen jeho život. K základním životním potřebám řadíme jídlo a pitnou vodu, bydlení, zdraví a základní hygienické potřeby, vzdělání a přístup k informacím. Hranice této chudoby je stanovena subsistenčním minimem, jež představuje prostředky k holému přežití. Podle různých mezinárodních měřítek je chudým člověkem ten, kdo si může vydělat na živobytí jen méně než ekvivalent jednoho dolaru na den. Většina aspektů poukazuje na to, že důvodem je nedostatek politické vůle v bohatých zemích a také neschopnost pomoci samotných příjemců.
- **relativní chudoba**, představuje stav, kdy je člověk schopen uspokojit své základní životní potřeby, ale na výrazně nižší úrovni, nežli je uznávaná průměrná úroveň v dané společnosti. Úroveň chudoby v jednotlivých zemích se odvíjí od celkové ekonomické situace v dané zemi. Relativní chudoba je založena na rozložení příjmů domácností a mění se v závislosti na vývoji cenové úrovně. Za příčinu chudoby je v tomto případě považován omezený přístup ke zboží a službám, špatná úroveň bydlení, nemožnost spořit a další. Vzniká velmi závažný dopad na psychiku jedince, nebezpečí sociální izolace a sociální vyloučení, což patří k největším rizikům chudoby v moderní společnosti.

V současné době je chudoba jedním z globálních problémů lidstva, jež postihuje bez rozdílu nejen rozvojové země, ale také země vyspělé. Projevuje se například ve vztazích mezi národním hospodářstvím jednotlivých zemí nebo jako důsledek důchodové nerovnosti apod.

3.2.5 Sociální služby ve městě určené lidem v nepříznivé životní situaci

Na území města působí jednotliví poskytovatelé služeb, kteří se zaměřují na nejrůznější cílové skupiny uživatelů. Všechny služby, které se specificky zaměřují na osoby žijící v SVL, podléhají povinnosti registrace a musí naplňovat podmínky stanovené zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Cílem sociální služby je chránit a pomáhat společnosti před vznikem a šířením nežádoucích a patologických jevů.

Sociální služby města Broumov:

- Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) – se zaměřuje na rodiny s dětmi, jejichž hlavním cílem je prevence sociálního vyloučení,
- Pečovatelská služba,

- Domov seniorů,
- Laxuz – prevence užívání návykových látek, terénní programy,
- Péče o duševní zdraví – terénní i ambulantní forma,
- Sdružení Začít spolu, z. s. – toto sdružení poskytuje SAS, doprovázející službu pro pěstouny. Posláním spolku Začít spolu, z. s. je předcházet sociálnímu vyloučení rodin s dětmi, snižování míry sociálního vyloučení rodin s dětmi prostřednictvím kvalitní a profesionální spolupráce pracovníka s rodinou (Začít spolu, 2019).

3.3 Oblasti ohrožující rodiny žijící ve vyloučených lokalitách

3.3.1 Trh práce

Jednou z hlavních dimenzí života v sociálně vyloučených lokalitách je neuspokojivé postavení na trhu práce. Vysoká míra nezaměstnanosti těchto lidí je zapříčiněna nízkou kvalitací. Také Sirovátka (2003) poukazuje na exkluzi Romů na trhu práce ve dvou dimenzích – dlouhodobá a opakovaná nezaměstnanost, která je málo placená.

Spousta občanů, nejen města Broumov, přisuzuje lidem z vyloučených lokalit známé a již otřepané argumenty „*proč nechtějí pracovat.*“ Zde autor práce uvádí některé fráze získané z vlastních zkušeností:

- „*lidé z vyloučených lokalit jsou často považováni za nepřizpůsobivé a tedy téměř nezaměstnatelné,*
- *nechtějí pracovat, raději budou na sociálních dávkách,*
- *odlišné kulturní zvyklosti,*
- *nízká motivace k práci.*“

V regionu broumovského výběžku není dostatek pracovních příležitostí pro tuto skupinu lidí. Ve městě je textilní továrna Veba, ve které byli zaměstnáni z velké části právě občané z vyloučených lokalit. Mnozí z nich se i pro textilní továrnu vyučili. V továrně pracovali celé rodiny. Bohužel v devadesátých letech to byli právě lidé z vyloučených lokalit, se kterými byl ukončen pracovní vztah z důvodů snižování stavu.

V současné době spousta lidí z lokalit využívá možnosti Technických služeb města Broumov k tomu, aby pracovali na pozici VPP (veřejně prospěšné práce), avšak tato pracovní příležitost je pouze sezónní. Další nevýhodou, jak se prosadit na trhu práce, je poměrně špatně dostupná poloha města, která je spojena s celou řadou sociálních problémů, které z velké míry korespondují s demotivujícími faktory.

Demotivující faktory:

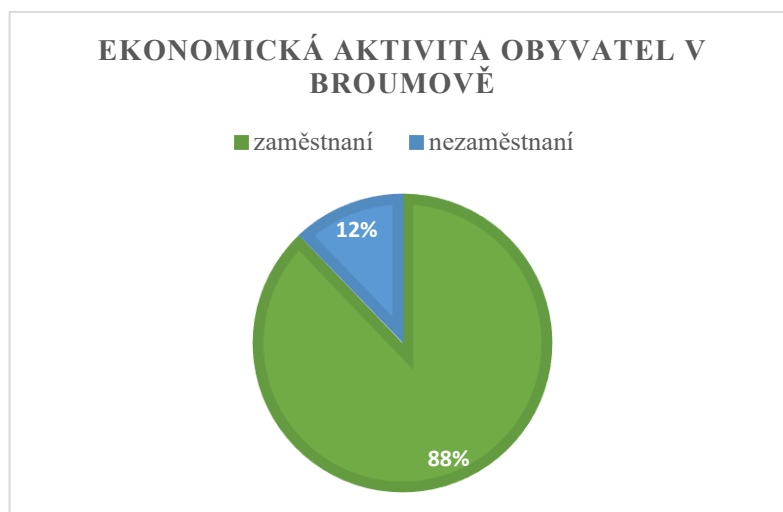
- opakované odmítání ze strany zaměstnavatelů,
- nízká očekávaná mzda,
- dostupnější nelegální příležitosti,
- vysoká zadluženost.

Tabulka 4 Obyvatelstvo Broumova dle ekonomické aktivity

Obyvatelstvo Broumova dle ekonomické aktivity	
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo celkem	3 323
Zaměstnaní	2 920
Nezaměstnaní	403

Zdroj: Risy.cz. *Broumov* [online]. Regionální informační servis, 2011 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011?zuj=573922>; upraveno autorkou

Obrázek 9 Ekonomická aktivita obyvatel v Broumově

Zdroj: vlastní zpracování

3.3.2 Bydlení

Tak, jako i v jiných regionech, i město Broumov v minulosti nepočítalo se sociálními dopady bytové privatizace. Bytová politika města Broumov je nastavena systémem „jednou a dost“, což znamená, že pokud měl žadatel o městský byt dluh vůči městu (odpady, vodné, nájemné apod.), nemá již nárok na městský byt. Bohužel, negativní dopad to má nejen pro samotného uchazeče o byt, ale i pro rodinné příslušníky, jelikož i oni již mají menší šanci žádat o městský byt. Poté mají rodiny jen jedno východisko, a to je oslovit vlastníky nemovitostí, nebo v horším případě se obrátit na vlastníky ubytoven. Z těchto a mnoha jiných důvodů nacházejí rodiny s dětmi své „bydlení“ ve špinavých bytech IV kategorie v tzv. *domech hrůzy*, nebo na ubytovnách, kde nájemné za jednu místnost, společnou kuchyň

a koupelnu není zrovna nízké. Přitom mnoho rodin z vyloučených lokalit, které žijí v tzv. „*domech hrůzy*“, si může ze svých rodinných rozpočtů dovolit pronajmout byt v lepší bytové kategorii a v lepší čtvrti. Bohužel, těmto rodinám byt za běžnou cenu již nikdo nepronajme. Zde je vhodné položit si otázku, zda je „*sociální bydlení*“ východiskem k tomu, aby byly odstraněny příčiny současného stavu.

3.3.3 Kriminalita ve městě Broumov

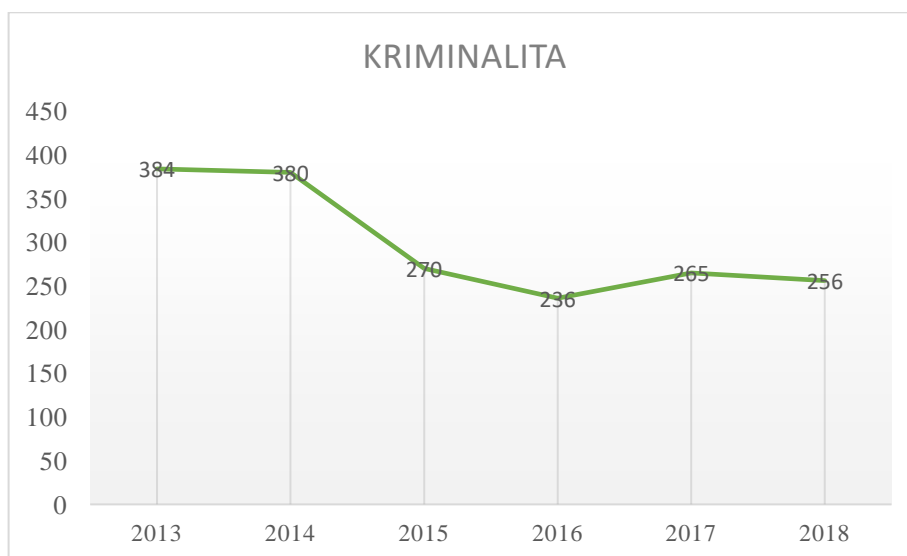
V tabulce níže jsou zjištěny počty trestných činů v období od roku 2013 do roku 2018. Mezi trestné činy jsou započteny – vraždy, znásilnění, fyzické útoky, loupeže, vloupání do obydlí, vloupání do chat a chalup, krádeže automobilů, krádeže věcí z automobilů, krádeže jízdních kol, výroba, držení a distribuce drog, řízení pod vlivem alkoholu či jiných návykových látek aj.

Tabulka 5 Kriminalita ve městě Broumov

KRIMINALITA	
Rok	Počet trestných činů
2013	384
2014	380
2015	270
2016	236
2017	265
2018	256

Zdroj: Mapakriminality.cz [online]. 2019 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz>; upraveno autorkou

Obrázek 10 Kriminalita ve městě Broumov v letech 2013 až 2018

Zdroj: Mapakriminality.cz [online]. 2019 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz>; upraveno autorkou

Jak vyplývá z výše uvedené tabulky trestných činů na území Broumovska z let 2013 až 2018, byl v letech 2015 a 2016 evidován pokles trestných činů. V následujících letech, v roce 2017 lze vidět menší nárůst v celkovém počtu o 29 trestných činů a v roce 2018 pokles celkem o 9 trestných činů.

3.3.4 Minimální mzda

Minimální mzda plní sociálně-ochrannou funkci, aby garantovala minimální příjem zaměstnanců. Zároveň má motivovat k práci místo pobývání na sociálních dávkách.

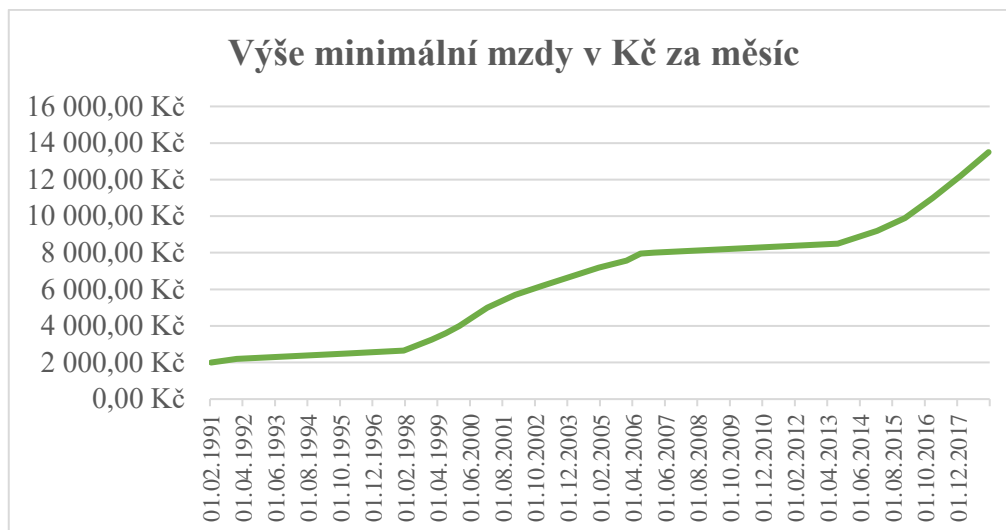
„Vláda ČR přijala na svém jednání dne 20. listopadu 2018 nařízení vlády č. 273/2018 Sb., kterým došlo ke změně nařízení č. 567/2006 Sb. („o minimální mzdě“). S účinností od 1. ledna 2019 se zvyšuje základní sazba minimální mzdy o 1 150 Kč na 13 350 Kč za měsíc, resp. o 6,60 Kč na 79,80 Kč za hodinu“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018).

Tabulka 6 Výše minimální mzdy v letech 1991 až 2019

Výše minimální mzdy		
Období	Výše minimální mzdy (v Kč za měsíc)	Výše minimální mzdy (v Kč za hodinu)
01.02.1991	2 000,00 Kč	10,80 Kč
01.01.1992	2 200,00 Kč	12,00 Kč
01.01.1996	2 500,00 Kč	13,60 Kč
01.01.1998	2 650,00 Kč	14,80 Kč
01.01.1999	3 250,00 Kč	18,00 Kč
01.07.1999	3 600,00 Kč	20,00 Kč
01.01.2000	4 000,00 Kč	22,30 Kč
01.07.2000	4 500,00 Kč	25,00 Kč
01.01.2001	5 000,00 Kč	30,00 Kč
01.01.2002	5 700,00 Kč	33,90 Kč
01.01.2003	6 200,00 Kč	36,90 Kč
01.01.2004	6 700,00 Kč	39,60 Kč
01.01.2005	7 185,00 Kč	42,50 Kč
01.01.2006	7 570,00 Kč	44,70 Kč
01.07.2006	7 955,00 Kč	48,10 Kč
01.01.2007	8 000,00 Kč	48,10 Kč
01.08.2013	8 500,00 Kč	50,60 Kč
01.01.2015	9 200,00 Kč	55,00 Kč
01.01.2016	9 900,00 Kč	58,70 Kč
01.01.2017	11 000,00 Kč	66,00 Kč
01.01.2018	12 200,00 Kč	73,20 Kč
01.01.2019	13 500,00 Kč	79,80 Kč

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online]. 2019a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/871>; upraveno autorkou

Obrázek 11 Výše minimální mzdy v letech 1991 až 2017 (v Kč)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online]. 2019a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/871>; upraveno autorkou

3.4 Státní sociální podpora

Systém státní sociální podpory v České republice byl stanoven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, který tvoří soubor sociálních dávek, poskytujících pomoc zejména rodinám s dětmi v konkrétních sociálních situacích.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře je jedním ze základních zákonů pro realizaci sociální reformy v České republice; § 1 zákona zní: „*Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Státní sociální podpora se ve stanovených případech poskytuje v závislosti na výši příjmu.*“

3.4.1 Přídavek na děti

Přídavek na dítě je dlouhodobá dávka v systému státní sociální podpory, která je poskytována rodině s nezaopatřenými dětmi. Tento příspěvek se vyplácí měsíčně formou dávky státní sociální podpory jakožto dávka určená pro dítě, konkrétně na pokrytí nákladů spojené s výchovou a výživou.

Výše přídavku na dítě se odvíjí od jeho věku a pohybuje se od 500 Kč do 700 Kč měsíčně, viz tabulka níže. V roce 2019 byl také nově zaveden příspěvek, který je ve výši 300 Kč měsíčně na každé dítě a lze jej získat, jestliže alespoň jeden z rodičů v předchozím čtvrtletí pracoval jako zaměstnanec nebo OSVČ (osoba samostatně výdělečně činná) a jeho plat byl minimálně 3 410 Kč za měsíc (tj. životní minimum).

Tabulka 7 Výše přídatku na dítě

Věk nezaopatřeného dítěte v rodině	Výše přídatku na dítě (v Kč měsíčně)
do 6 let	500 Kč
od 6 do 15 let	610 Kč
od 15 do 26 let	700 Kč

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přídatku na dítě* [online]. 2018 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite; upraveno autorkou

Nezaopatřeným dítětem se rozumí dítě mladší 15 let, dále dítě od 15 do 26 let, které ukončilo povinnou školní docházku a je evidované na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání. Nezaopatřené dítě je také dítě od 15 do 26 let, které studuje v denním studiu, dítě od 15 do 26 let, které nemůže studovat nebo pracovat v důsledku své nemoci nebo následkem úrazu, a v poslední řadě jde o dítě od 15 do 26 let, které nemůže v důsledku svého dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu pracovat.

3.4.2 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek je druh státní sociální a rodinné podpory, která je čerpána během rodičovské dovolené. Výše rodičovského příspěvku se vypočítává z tzv. vyměřovacího základu. Celková dávka nesmí přesáhnout 70 % předchozího výdělku a zároveň nesmí přesáhnout částku ve výši 220 000 Kč.

Rodičovský příspěvek je pojímán jako flexibilní dávka, která umožní rodiči při péči o dítě lépe si naplánovat budoucnost, skloubit péči o děti i kariéru, lépe tak vést rodinný a profesní život. Rodič může do určité míry svým projevem vůle ovlivnit délku čerpání a výši dávky, tedy i dřívější návrat do zaměstnání. Rodičovský příspěvek totiž náleží i pracujícím rodičům, ale pouze v případě, že péči o dítě zajistí fyzickou zletilou osobou, která tuto péči nevykonává jako zaměstnanec zařízení určeného pro péči o děti (jesle, mateřská škola). Velkou výhodou dnešní moderní doby je, že rodičovský příspěvek je možno přiznat kterémukoliv z rodičů. Při péči o totéž dítě náleží dávka jen jednomu rodiči, který je určen dohodou mezi rodiči.

Podmínka nároku na rodičovský příspěvek je stanovena dle ustanovení § 30 odst. 1 zákona. Rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, má nárok na rodičovský příspěvek nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte.

Dle portálu MPSV „*má nárok na rodičovský příspěvek rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku tohoto dítěte. V případě, že nejmladším dítětem v rodině jsou 2 a více dětí narozených současně, má rodič nárok až na vyčerpání celkové částky 330 000 Kč.*“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2018).

3.4.3 Hmotná nouze

Podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, označujeme hmotnou nouzi jako stav, kdy určitá osoba či rodina má nedostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojit základní životní potřeby. Obecně lze tedy říci, že tato dávka by měla předejít sociálnímu vyloučení.

Povinný způsob výplaty příspěvku na živobytí všem příjemcům, kteří jej pobírali déle než 6 měsíců v posledních 12 měsících, nejméně v 35 % a nejvýše v 65 % prostřednictvím poukázek platil od prosince roku 2017. Za poukázky si bylo možné koupit potraviny, základní drogistické potřeby, dětské a lékárenské zboží, školní potřeby a oděvy, nikoli ale cigarety nebo alkohol.

V praxi však, podle Ministerstva práce a sociálních věcí, přinesl nový způsob výplaty značné problémy, zejména těm nejpotřebnějším, kteří prokazatelně neměli jinou možnost výdělků. Původní opatření reagovalo na společenskou poptávku po prevenci zneužívání sociálních dávek.

Do pomoci v hmotné nouzi patří následující dávky:

- Příspěvek na živobytí,
- Doplatek na bydlení,
- Mimořádná okamžitá pomoc.

3.4.4 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení je úzce provázán s příspěvkem na živobytí. Přispívá na pokrytí nákladů na bydlení rodinám či jednotlivcům, kteří mají nízké příjmy.

Nárok na příspěvek na bydlení vzniká dle ustanovení § 24 odst. 1 zákona nárok všem vlastníkům a nájemcům bytu, kteří jsou v něm hlášeni k trvalému pobytu, jestliže jejich náklady na bydlení přesahují 30 % příjmů (v Praze 35 % příjmů) a zároveň jsou nižší než tzv. „normativní náklady“ stanovené zákonem. Příjem rodiny se zkoumá za předchozí kalendářní čtvrtletí a počítají se do něj i přídavek na dítě a rodičovský příspěvek.

Tabulka 8 Příspěvek na bydlení

Počet osob v rodině podle § 7 odst. 5 zákona	Kč
jedna	2 050 Kč
dvě	2 805 Kč
tři	3 668 Kč
čtyři a více	4 424 Kč

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na bydlení* [online]. 2019b [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni; upraveno autorkou

3.4.5 Dávky pěstounské péče

Tato forma dávky je obecně určena dětem, o které se rodiče neumějí, nechťejí či nejsou schopni starat. Velkým problémem je, když tyto děti nejsou tzv. právně volné, v tom případě není možné si je osvojit. Takové děti označovány jako „sociální sirotci“. V pěstounské péči se mohou ocitnout i děti, které sice jsou tzv. právně volné a připadalo by pro ně tudíž v úvahu osvojení, ale to z různých důvodů není realizováno nebo doporučováno (např. vyšší riziko vážnějšího geneticky podmíněného postižení, zdravotní postižení dítěte apod.

Tabulka 9 Dávky pěstounské péče

Věk dítěte	Výše příspěvku
do 6 let	8 000 Kč
6–12 let	9 000 Kč
12–18 let	10 000 Kč

Zdroj: Příspěvky.cz. *Dávky pěstounské péče 2019* [online]. 2019 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/davky-pestounske-pece>; upraveno autorkou

4 Výzkum vybrané sociálně ekonomické problematiky ve městě Broumov

4.1 Metody a zpracování dat výzkumu

K naplnění stanoveného cíle byla zvolena kvalitativní metoda a technika analýzy kazuistiky rodin, kde jsou detailně rozebrány odpovědi jednotlivých respondentů (rodin), které se nacházejí ve dvou sociálně vyloučených lokalitách města Broumova. Výzkum je empirický a vychází ze sebraných dat a z přímého dlouhodobého pozorování – terénní šetření jednotlivých respondentů a lidí ze širšího okolí pro dokreslení obrazu jednotlivých rodin. Šetření bylo realizováno v domácím prostředí bez omezeného času tak, aby se respondenti cítili co nejpřirozeněji a nebyli tak vystaveni žádným stresům.

Výzkum je formován do tří částí. První část výzkumu je zaměřena na kazuistiku jednotlivých rodin a na získání co nejvíce informací o dané rodině. V této části respondenti samovolně hovořili o svých životních a finančních situacích.

Ve druhé části byla ověřována oblast finanční gramotnosti za pomoci testu, který obsahoval 5 otázek, z nichž u každé byly navrženy 3 varianty odpovědí, ale pouze jedna byla správná. Výsledky tohoto testu jsou, pro větší přehlednost, zpracovány do tabulek. Tento test byl určen k ověření, jak hluboké vědomosti či nevědomosti oslovení respondenti z vyloučených lokalit mají, či nemají.

Ve třetí části práce bylo provedeno dotazníkové šetření na téma „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“

Časový harmonogram práce:

- Červenec – září 2018: práce na teoretické části bakalářské práce,
- srpen – listopad 2018: příprava metodologie výzkumu, provedení sběru dat,
- prosinec 2018 – leden 2019: zpracování výsledků výzkumu do praktické části,
- leden – únor 2019: zpracování metodologické části, shrnutí a závěr.

4.2 Místo výzkumu (vyloučené lokality města Broumov)

Výzkumná část se uskutečnila ve vyloučených lokalitách města Broumov, jedné z nich sama autorka práce pochází, tudíž prostředí jí nebylo cizí a mnoho oslovených respondentů znala osobně.

Ve městě Broumov jsou celkem dvě sociálně vyloučené lokality, které jsou na dvou odlišných místech města Broumov. V tomto městě charakterizuje sociální vyloučení existence jednotlivých domů, které jsou v městské zástavbě. Obyvatele těchto domů nemůžeme považovat všechny za sociálně vyloučené jenom proto, že bydlí v těchto domech, neboť politika tohoto města není nakloněna k tomu, aby tito lidé bydleli mezi majoritou.

Z tohoto pohledu nemůžeme hovořit o prostorovém vyloučení, jelikož lokalita je dobře dostupná a veškerá občanská vybavenost je v dosahu.

4.3 Respondent – rodina A

Rodina A je dvougenerační a pochází z jedné z vyloučených lokalit města Broumov. Složení této rodiny je následující: babička (65 let), dcera (46 let), vnuk (17 let) a vnučka (15). V této rodině je hlavním článkem babička, která má vnučku a vnuka v pěstounské péči, a to z důvodu, že matka dětí byla dvakrát ve výkonu trestu. V současné době žijí všichni ve společné domácnosti.

Babička pochází z východu Slovenska, do Broumova přišla s rodiči při osídlování Sudet. Do České republiky přišla jako 8leté děvče bez znalosti českého jazyka (mluvila pouze romsky). Babička rodiny A absolvovala šest let povinné školní docházky na základní škole a bez dalšího vzdělávání přešla jako 15letá rovnou do pracovního poměru. Vychovala jednu dceru, jejíž nejvyšší dosažené vzdělání je výučný list, obor přadlena. Babička též vychovala děti své dcery, které nyní obě studují. Mladší vnuče studuje na osmiletém gymnáziu a starší vnuk studuje na střední škole, obor polygrafie.

Matka nezletilých dětí byla propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody a v současné době nemá kde bydlet, tudíž bydlí ve společné domácnosti s matkou a dětmi. Do rodinného rozpočtu nepřispívá, protože svou vinou se nedostavila ve stanoveném termínu na úřad práce a byla vyřazena z evidence uchazečů o zaměstnání.

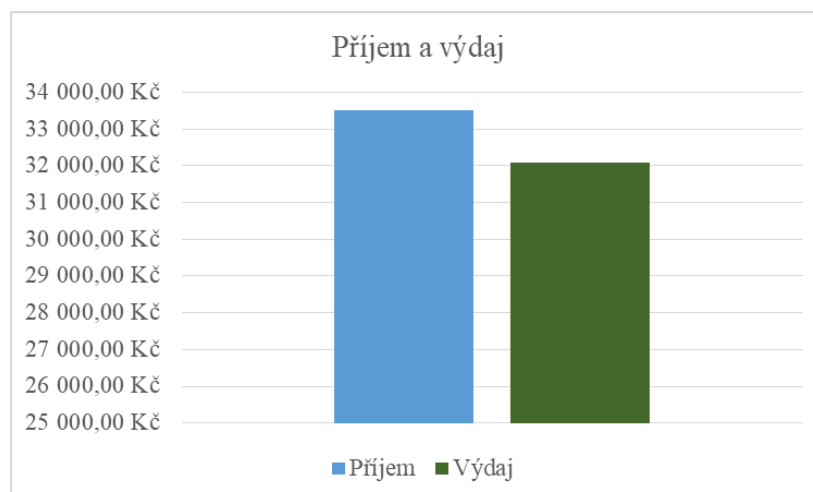
Z důvodu porušení stanovených podmínek úřadu práce, setrvává matka dětí bez finančních prostředků. **Pohledávky za rodinu A činí přibližně 1 200 000 Kč.**

Rodina A			
Příjem	Kč	Výdaje	Kč
starobní důchod	7 500,00 Kč	nájemné	6 000,00 Kč
odměna pěstouna	8 000,00 Kč	elektrina	2 500,00 Kč
pěstounská péče na 2 děti	18 000,00 Kč	TV + internet	600,00 Kč
celkem	33 500,00 Kč	výdaje za školu	2 000,00 Kč
		léky a hygiena	3 000,00 Kč
		úhrada za pohledávky	8 000,00 Kč
		Strava	10 000,00 Kč
		celkem	32 100,00 Kč

příjem – výdaj	1 400,00 Kč
-----------------------	--------------------

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 12 Příjmy a výdaje – Rodina A

Zdroj: vlastní zpracování

4.4 Respondent – rodina B

Rodina B pochází z vyloučené lokality a je složená ze šesti členů – matka (36 let), otec (37 let) a 4 děti ve věku 4, 6, 13 a 15 let. Nejmladší z dětí navštěvují mateřskou školu a starší sourozenci navštěvují speciální školu v Broumově. Matka dětí je vyučena v oboru kuchař, otec má dokončenou povinnou školní docházku.

V této rodině jsou oba rodiče na úřadu práce a nikdy žádnou práci nevykonávali. Důvodem z matčiny strany byla navazující mateřská dovolená a z otcovy strany byl důvod k nenavázání pracovního poměru nízký plat, který mu v práci nabízeli, jelikož při pracovním poměru by mu strhávali velkou část platu z důvodu exekučních pohledávek. Z rozhovoru s rodinou B vyplynulo, že **rodina čelí exekučním pohledávkám ve výši cca 800 000 Kč.**

Pohledávky se týkají především dluhu za neplacení mobilního paušálu, dluhu na elektřině a úvěry od nebankovních společností. Do dluhové této situace se rodina dostala v důsledku úmrtí dítěte před 8 lety a od té doby se jejich finanční situace jenom zhoršovala. V níže uvedené tabulce jsou uvedeny příjmy a výdaje rodiny B.

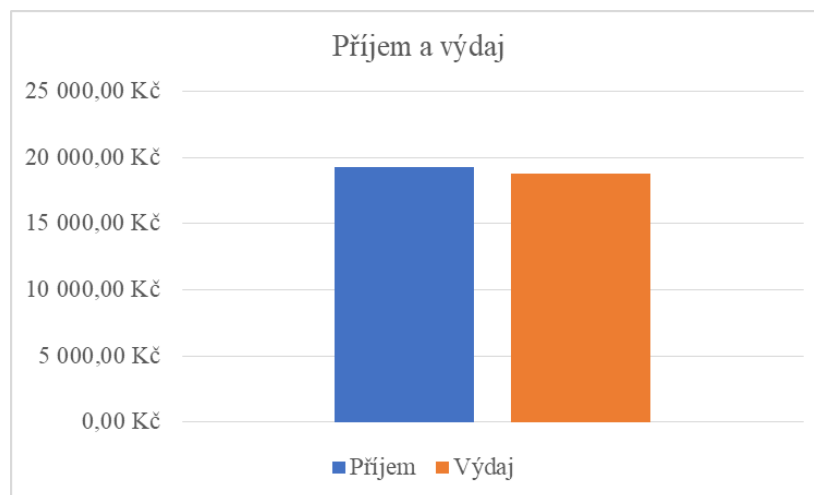
Tabulka 11 Příjmy a výdaje – Rodina B

Rodina B			
Příjem	Kč	Výdaje	Kč
příspěvek na bydlení	5 200,00 Kč	nájemné	7 000,00 Kč
přídavky na děti (4 děti)	2 440,00 Kč	elektřina	2 500,00 Kč
dávky hmotné nouze	11 600,00 Kč	TV + internet	750,00 Kč
Celkem	19 240,00 Kč	školka + školní akce a výlety	350,00 Kč
		drogerie, léky	1 200,00 Kč
		jídlo	7 000,00 Kč
		celkem	18 800,00 Kč

příjem – výdaj	440,00 Kč
-----------------------	------------------

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 13 Příjmy a výdaje – Rodina B

Zdroj: vlastní zpracování

V tabulce se nachází veškeré příjmy, které rodina pobírá. Celková částka veškerého příjmu činí 19 240 Kč a výdaje 18 800 Kč. Při odečtení výdajů od příjmů je to celkem 440 Kč, což je částka, která rodině zbývá. V tabulce však nejsou zahrnuty položky jako např. oblečení, výlety, placené volnočasové aktivity dětí apod., jelikož tyto věci financují pouze při dosažení finanční rezervy.

Z tohoto grafu vyplývá, že rodina jen stěží vyžije s financováním domácnosti, proto jim nezůstávají žádné finance ke splácení pohledávek. Rodina B si též nemůže dovolit platit životní pojištění, stavební spoření a není schopná si vytvářet finanční rezervu.

4.5 Respondent – rodina C

Tato rodina byla ještě před 3 lety ve složení babičky (59 let), dědečka (65 let) a vnuka (25 let). V současné době vnuk žije sám z důvodu úmrtí obou prarodičů. Situace vnuka je velmi obtížná, jelikož byl fyzicky závislý na svých prarodičích z důvodu tělesného postižení (je od narození po mozkové obrně) a mentální retardace.

Nyní se o sebe a o své finance stará částečně sám, jelikož má strýce, který se v rámci možností o synovce stará. Respondent rodiny C je absolventem praktické a speciální školy. Bohužel jeho umístění na trhu práce je velmi obtížné z důvodu špatného zdravotního stavu, vzdělání a sociálního prostředí. Rodina C byla velmi zadlužená, jelikož si z důvodu velmi tíživé finanční situace nabrala spoustu půjček, včetně vnuka, který chtěl rodině „ulevit“. Pohledávky se týkají především nebankovních úvěrů. Po smrti obou prarodičů veškeré pohledávky přešly na vnuka.

Celkový dluh činil přibližně 900 000 Kč. Nyní je respondent v insolvenčním řízení a již 3. rokem hradí částku 4 300 Kč za oddlužení.

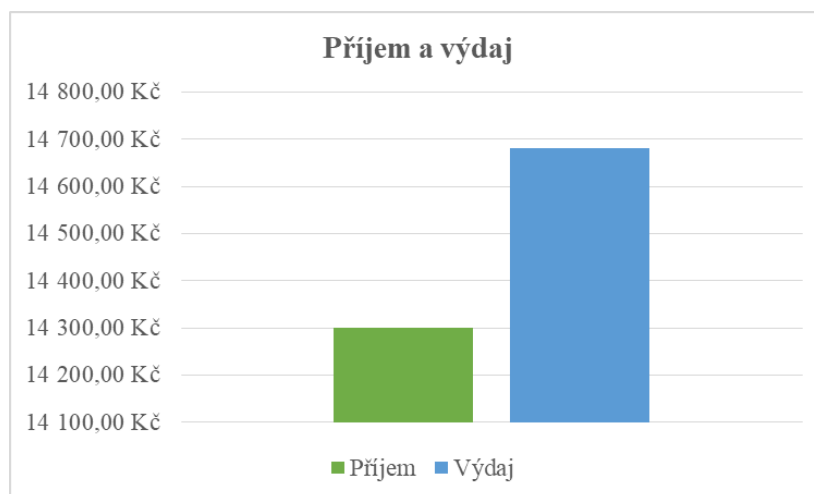
Tabulka 12 Příjmy a výdaje – Rodina C

Rodina C			
Příjem	Kč	Výdaj	Kč
Invalidní důchod	12 500,00 Kč	Nájem	4 780,00 Kč
příspěvek na bydlení	1 800,00 Kč	Elektrina	1 000,00 Kč
Celkem	14 300,00 Kč	TV + internet	600,00 Kč
		Splátka na oddlužení	4 300,00 Kč
		léky a hygiena	1 500,00 Kč
		strava	2 500,00 Kč
		Celkem	14 680,00 Kč

příjem – výdaj	-380,00 Kč
-----------------------	-------------------

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 14 Příjmy a výdaje – Rodina C

Zdroj: vlastní zpracování

Celkový příjem rodiny C je 14 300 Kč a výdaje činí 14 680 Kč. Částka výdajů tedy přesahuje částku příjmů. Stejně jako u předchozích rodin se v tabulce pod výdaji nevyskytuje částka za oblečení a ani žádné výlety či jiné zábavné činnosti. Jedinec si nemůže dovolit platit si spoření či pojištění.

Částka, která znázorňuje výdaje odečtené od příjmů je záporná, tudíž této rodině finance nestačí. Z tohoto důvodu je zbylý člen rodiny C odkázán na bratra, který mu vypomáhá alespoň s výdaji na základní životní potřeby.

4.6 Respondent – rodina D

I poslední zkoumaná rodina pochází z vyloučené lokality a skládá se ze čtyř členů: matka (38 let) pečuje o dvě nezletilé děti ve věku 8 a 12 let. Manžel t. č. je ve výkonu trestu odnětí svobody a matka se o obě děti stará sama. Matka je vyučená jako kuchařka. V současné době pracuje v masokombinátu v Polici nad Metují, kam pravidelně dojíždí na noční směny. O děti se v tu dobu stará maminka (babička dětí). Obě nezletilé děti navštěvují základní školu ve městě Broumov. Starší dítě je výtvarně nadané. Jeho talentu si všimla třídní učitelka a chlapce přihlásila na základní uměleckou školu. Poplatek za výtvarný kroužek činí 1 000 Kč za jedno pololetí. Pro rodinu byla tato částka nad rámec finančního rozpočtu, proto základní umělecká škola oslovila Nadaci Olgy Havlové a ta chlapce v loňském školním roce finančně podpořila. Ani na začátku letošního školního roku nebyla finanční situace nikterak lepší, proto ZUŠ přistoupila ke grantové výpomoci, aby chlapec mohl i nadále rozvíjet své výtvarné schopnosti.

Po odchodu otce dětí do výkonu trestu odnětí svobody se rodina dostala do ještě větší finanční pasti. Matka dětí nebyla schopná finančně zabezpečit placení nájmu, energií, aj. a to byl jeden z důvodů pro majitele domů, aby rodině vypověděl nájemní smlouvu. Tato mimořádná situace dovedla rodinu k tomu, aby o přístřeší požádala na azylovém domě v Náchodě. Po ročním pobytu v azylovém domě je matka s dětmi zpátky v Broumově, kde za pomoci zapsaného spolku Začít spolu jim byl poskytnut vybavený byt. **Celkové pohledávky za rodinu D činí 550 000 Kč.** Jejich rodinný rozpočet vypadá následně.

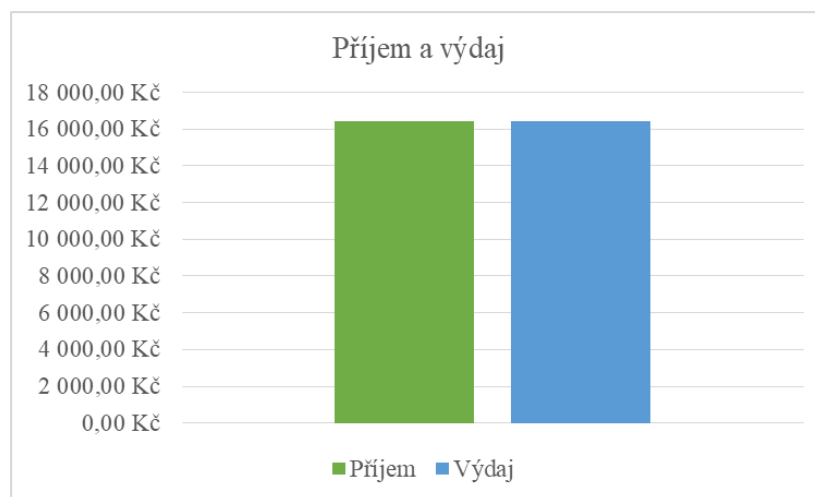
Tabulka 13 Příjmy a výdaje – Rodina D

Rodina D			
Příjem	Kč	Výdaje	Kč
průměrná mzda	9 000,00 Kč	nájemné	6 000,00 Kč
příspěvek na bydlení	3 200,00 Kč	Elektřina	2 500,00 Kč
přídavky na děti (2 děti)	1 220,00 Kč	TV + internet	750,00 Kč
hmotná nouze	2 500,00 Kč	životní pojištění	800,00 Kč
alimenty na 1 dítě	500,00 Kč	stavební pojištění (1 dítě)	200,00 Kč
Celkem	16 420,00 Kč	výdaje za školu	800,00 Kč
		splátky za TV	350,00 Kč
		hygiena a léky	1 500,00 Kč
		strava	2 820,00 Kč
		srážka ze mzdy – exekuce	700,00 Kč
		Celkem	16 420,00 Kč

příjem – výdaj	0,00 Kč
-----------------------	----------------

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 15 Příjmy a výdaje – Rodina D

Zdroj: vlastní zpracování

V rodině D je celková rezerva nulová. Rozpočet na stravu je ovlivněn tím, kolik rodině v daném měsíci zbyde finančních prostředků. Nelze si však nepovšimnout, že rodinný rozpočet by byl záporný, protože kroužek je natolik finančně náročný, že musí být financován grantem.

4.7 Dotazník finanční gramotnosti

Respondentům (rodinám) byly položeny otázky ve formě dotazníku. Každá otázka obsahovala výběr ze tří možných odpovědí, ale pouze jedna byla správná. Následující tabulka znázorňuje, jak jednotlivé rodiny odpovídaly.

Tabulka 14 Otázky k dotazníku finanční gramotnosti

Dotazník finanční gramotnosti		
Otázky	Správná odpověď	Špatná odpověď
Co je to RPSN?	0	4
Co to je úrok?	2	2
IBAN je zkratka pro:	1	3
Co to je fixace hypotéky?	1	3
Co je to insolvence?	4	0

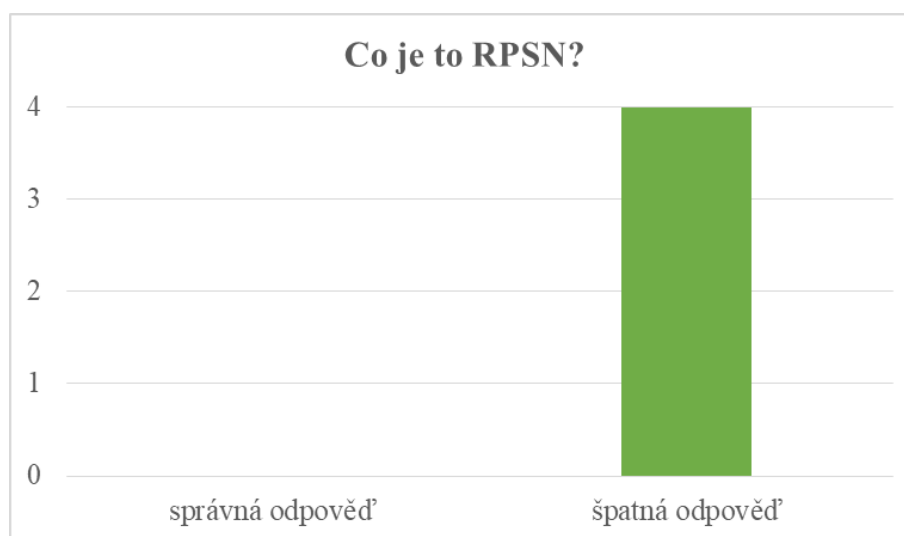
Zdroj: vlastní zpracování

Zkratky pod čarou:

RPSN – roční procentní sazba nákladů

IBAN – International Bank Account Number

Obrázek 16 Co je to RPSN

Zdroj: vlastní zpracování

Z obrázku č 16, který zachycuje znalost odpovědí na otázku, zda respondenti vědí, *co je to RPSN*, lze rozpoznat, že nikdo z respondentů nevěděl, co to RPSN je.

Obrázek 17 IBAN je zkratka pro

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek č. 17 znázorňuje odpovědi na otázku *IBAN je zkratka pro*. Na tuto otázku měli respondenti navázat, tudíž doplnit odpověď, která právě vystihuje doplňující odpověď na tuto otázku. Na tuto otázku znal pouze jeden respondent odpověď.

Obrázek 18 Co je to úrok?

Zdroj: vlastní zpracování

Co je to úrok? Tato otázka pro respondenty nebyla zcela cizí. Dvě dotazované rodiny odpověděly na otázku správně a dvě špatně.

Obrázek 19 Co je to fixace hypotéky?

Zdroj: vlastní zpracování

Fixace hypotéky je pro respondenty neznámým pojmem, jelikož správně odpověděla pouze jedna rodina. Může se tedy jednat o neznalost z důsledku toho, že ani jedna z šetřených rodin hypotéku nemá.

Obrázek 20 Co je to insolvence?

Zdroj: vlastní zpracování

Zdá se, že slovo insolvence je pro zkoumané rodiny známým pojmem. Na otázku „Co je to insolvence?“, odpověděli všichni respondenti správnou odpovědí.

4.8 Dotazník na téma – Vedete své děti k finanční gramotnosti?

Dotazník „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“ slouží ke zjištění informací, zda rodiny, které jsou v tíživé finanční situaci, poskytují finanční vědomosti svým dětem. Zda vůbec děti vědí o finanční situaci rodiny či sami rodiče příslušných rodin vedli nebo vedou své děti ke správnému zacházení s penězi.

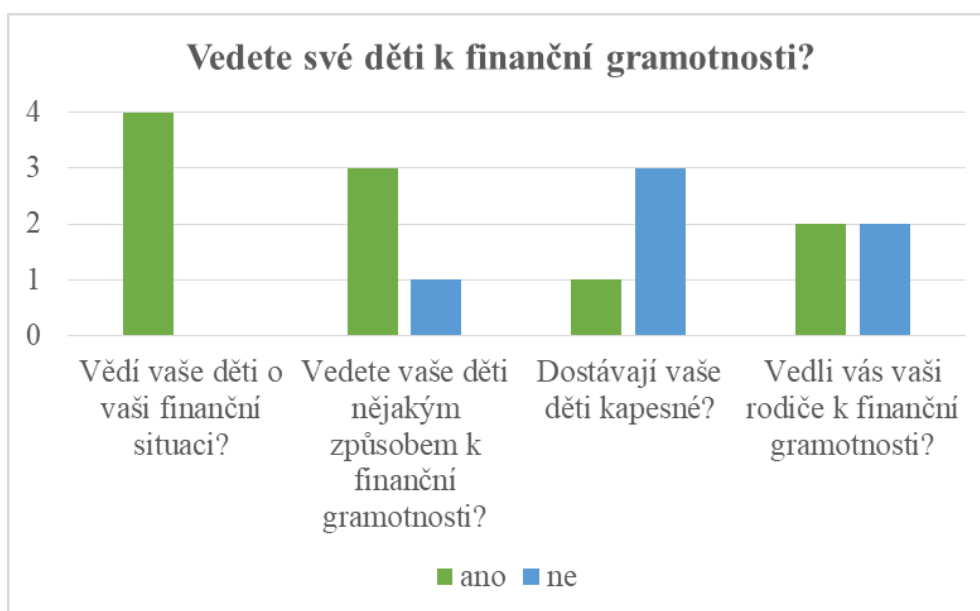
Při předložení dotazníku musely být otázky nejprve patřičně vysvětleny, aby byly pro respondenty lépe pochopitelné a dostatečně srozumitelné.

Tabulka 15 Otázky k dotazníku – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“

Dotazník – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“		
	Ano	Ne
Vědí Vaše děti o Vaší finanční situaci?	4	0
Vedete Vaše děti nějakým způsobem k finanční gramotnosti?	3	1
Dostávají Vaše děti kapesné?	1	3
Vedli Vás Vaši rodiče k finanční gramotnosti?	2	2

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 21 Vedete své děti k finanční gramotnosti?

Zdroj: vlastní zpracování

Na obrázku č. 21 lze názorně vidět, jak jednotliví respondenti odpovídali na položené otázky. Na první otázku všechny rodiny odpověděly, že jejich děti vědí o rodinných financích. Další otázka, zda děti vedou k finanční gramotnosti, odpověděli všichni

respondenti také kladně, tedy až na rodinu C, která je bez dětí. Následující otázka, zda děti dostávají kapesné, byla zodpovězena spíše negativně, a to z důvodu nedostačujících financí rodin. Většina rodin si nemůže dovolit dávat dětem peníze navíc, což vede k tomu, že se děti nenaučí hospodařit s penězi. Někdy mohou mít nezdravý fokus na peníze, na jejich vydělávání, mohou přehnaně šetřit, nebo naopak nepromyšleně utrácet. Poslední otázka, která zněla, zda samotné respondenty vedli rodiče k finanční gramotnosti, byla zodpovězena tak, že dvě ze čtyř rodin vedli k finanční gramotnosti a dvě nikoli.

Autorka práce se domnívá, že je velmi důležité vést děti k finanční gramotnosti, a to hned z několika důvodů. Finanční problémy rodiny přinášejí jednak existenční problémy a jednak mohou být pro děti rizikové z hlediska psychologického vnímání, ale i negativních patologických dopadů (peníze získané trestnou činností). V současné době je trend mít vše, respektive mít to, co má ten druhý, a to bez ohledu, zdali si to rodina může finančně dovolit. Samozřejmě je také dobré, když děti vědí o finanční situaci své rodiny. Když vědí, co si mohou a nemohou dovolit a co vše je zapotřebí za daný měsíc zaplatit. Jak vyplývá ze zdroje msmt.cz – tam kde ve finanční informovanosti selhává rodina, by měla být nápomocná škola. V rámci „*usnesení č. 1594 ze dne 7. prosince 2005 uložila Ministerstvu financí ČR, ministryni školství, mládeže a tělovýchovy a ministru průmyslu a obchodu připravit do 30. 06. 2006 systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách.*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2006).

5 Závěr

Bakalářská práce s názvem „Sociálně ekonomická problematika ve vyloučených lokalitách města Broumov“ přináší pohled do problematiky chudoby a dluhové pasti obyvatel žijících ve vyloučených lokalitách města Broumov. Práce poukazuje na ekonomické a sociální problémy rodin žijících právě ve vyloučených lokalitách a na jejich postoj k řešení těchto problémů. Etnicita v dnešní společnosti je často spojována se sociálním vyloučením, jež je obvyklou příčinou negativního postoje společnosti. Respondentům této práce je často přisuzována „nálepka“ problémoví – nepřizpůsobiví.

Dotazníkové šetření této práce ukázalo, že právní povědomí respondentů, vzhledem k dluhům a jejich ekonomické situaci, je nedostačující. Jak vyplynulo z rozhovoru s respondenty, finanční vzdělání nepovažují za něco důležitého, ačkoliv by jim zvýšení finanční gramotnosti velmi prospělo. Mnozí z nich jsou absolventy finančního vzdělávání, které proběhlo v rámci projektu, který pořádal Úřad práce v Broumově. Finanční projekt měl umožnit těmto lidem lepší chápání finančních konceptů a rozšířit tak povědomí o finančním riziku. Respondenti však o kurzu hovoří se slovy „*kurz jsem absolvoval, ale nerozuměl jsem tomu, bylo to moc odborný*“. Z výzkumu této bakalářské práce je zřejmé, že finanční vzdělání u lidí z vyloučených lokalit je na velmi nízké úrovni. Můžeme také konstatovat, že svou nedostatečnou finanční gramotnost si nikterak nepřipouští, pokud tedy není jejich finanční zadluženost akutní.

Analýza výzkumného šetření předložená v bakalářské práci názorně ukázala, že jeden z hlavních důvodů sociálního vyloučení je nezaměstnanost a s tím spojený ekonomický dopad na oslovené respondenty. Mnozí z oslovených respondentů si uvědomují, že jejich zadluženost by vyřešila možnost stálého příjmu – možnost zaměstnání, bohužel jak vyplývá z finančního rozpočtu rodin, na splácení dluhů rodinám nezbývají dostatečné finance. Také se domnívají, že navázání pracovního poměru by vedlo k ještě většímu propadu chudoby a pasti sociálního vyloučení z důvodu exekucí. Proto značná část rodin, nejen z vyloučených lokalit, pracuje tzv. „načerno“ (nehlášená práce). Hlavním důvodem, proč tuto cestu k získání financí volí je skutečnost, že pracovat legálně se jim pod tíhou exekucí, nevyplácí. Tato skutečnost ovlivnila výsledek tohoto výzkumu, protože ve většině případů si respondenti tuto skutečnost nepřáli zveřejnit.

Dosažené výsledky výzkumu ukázaly, že většina ze sledovaných rodin pobírá dávky hmotné nouze (doplatek na bydlení).

Důsledkem chudoby a nízkých příjmů není jenom ekonomická situace, ale za velmi důležitý faktor lze považovat nízké vzdělání, které ne malou mírou koresponduje s výší nezaměstnanosti lidí z vyloučených lokalit. Dalším negativním faktorem, který prohlubuje sociální dopad této skupiny lidí, je nízká motivace, která u mnoha lidí přechází do stavu demotivace.

6 Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

BALABÁN, Zdeněk. *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: Cofet, 2011. ISBN 978-809-0439-610.

BATTHYÁNY, Karina, CABRERA, Mariana. *Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv*. Praha: Filosofia. Filosofie a sociální vědy, 2010. ISBN 978-80-7007-321-6.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-925-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HESOVÁ, Alena. *Metodická doporučení pro výuku finanční gramotnosti*. 2. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013. ISBN 978-80-87652-98-5.

JAKOUBEK, Marek. „Romové“ v osidlech sociálního vyloučení. Editor Tomáš Hirt. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-868-9876-8.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

KOCIÁNOVÁ, Helena. *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co vás neměl kdo naučit*. Olomouc: Anag, 2012. ISBN 978-80-7263-767-6.

KUBÁTOVÁ, Helena. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2456-0.

KUTNOHORSKÁ, Jana. *Multikulturní ošetřovatelství pro praxi*. Praha: Grada, 2013. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-4413-1.

MAREŠ, Petr. *Prostorové aspekty sociální exkluze. Sociální exkluze na lokální úrovni I.* Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-014-1.

MORAVEC, Štěpán. Nástin problému sociálního vyloučení romských populací. In: *"Romové" v osidlech sociálního vyloučení.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 11-69.

NAVRÁTIL, Pavel. Sociální vyloučení. In NAVRÁTIL, Pavel. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky.* Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

RADOSTNÝ, Lukáš. Faktory sociálního vyloučení. In SÝKORA, Luděk a Jana TEMELOVÁ, eds. *Prevence prostorové segregace.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Ministerstvo pro místní rozvoj, 2005, s. 71-80.

SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu.* Praha: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.

SYROVÁTKOVÁ, Štěpánka, MACHALIČEK, Josef, CHRISTOVÁ, Jana. *Dluhová problematika: informační brožura.* Plzeň: Člověk v tísní, 2008. ISBN 978-80-86961-28-6.

ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost.* Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-1-9.

ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů.* Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5.

Internetové zdroje

Český statistický úřad. *SO ORP Broumov k 1. 1. 2016* [online]. 2016 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11264/17845925/ORP5201.png/b2dece23-a117-48c0-9b61-d0c249ec6739?version=1.1&t=1485783228210>

Český statistický úřad. *Vybrané ukazatele za správní obvod Broumov v letech 2001–2017* [online]. 2018 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/11264/106342330/525201.pdf/a4b6ee7e-b77c-42af-b8df-85b5d19941a7?version=1.1>

Justice.cz. *Oddlužovací novela bude platit jen pro nová řízení* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2019a [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/oddluzovaci-novela-bude-platit-jen-pro-nova-rizeni/>

Justice.cz. *Základní schéma průběhu exekuce* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2019b [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://exekuce.justice.cz/popis-exekucniho-rizeni-a-jeho-institutu/>; upraveno autorkou

Královehradecký kraj. *Vzdělanostní struktura obyvatelstva* [online]. 2011 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://mapy.kr-kralovehradecky.cz/prumzony/cz/BR-vzdelanost.htm>;

Kurzy.cz. *Minimální mzda v roce 2019 i v letech 1991-2018* [online]. 2018 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kalkulacka/minimalni-mzda/>

Mapa exekucí. *Mapa* [online]. 2018a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>

Mapa exekucí. *Novela insolvenčního zákona* [online]. 2018b [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/index.php/co-s-tim/oddluzeni-novela-insolvencniho-zakona/>

Mapakriminality.cz [online]. 2019 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.mapakriminality.cz>

Ministerstvo financí. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. 2010 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/pro-odborniky/strategie-dokumenty#narodni-strategie>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přehled o vývoji částek minimální mzdy* [online]. 2019a [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/871>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Přídavek na dítě* [online]. 2018 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prid_na_dite

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na bydlení* [online]. 2019b [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni

Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Insolvenční rejstřík* [online]. 2019 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <https://isir.justice.cz/isir/common/stat.do?kodStranky=FORMULAR>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Směrnice Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2006 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/smernice-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. 2014 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/knihovna-koncepci/financi

Príspevky.cz. *Dávky pěstounské péče 2019* [online]. 2019 [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <https://www.prispevky.cz/rodice-tehotenstvi/davky-pestounske-pece>

Risy.cz. *Broumov* [online]. Regionální informační servis, 2011 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/scitani-lidu-domu-a-bytu-2011?zuj=573922>

Sociální začleňování. *Závěrečná zpráva z výzkumného screeningu v Broumově* [online]. Agentura pro sociální začleňování, 2018 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-broumov/vstupni-analyza-broumov-vzdalena-dilci-podpora/details>

Začít spolu [online]. 2019 [cit. 2019-02-07]. Dostupné z: <http://www.zacit-spolu.cz/>

Odborné časopisy a sborníky

HAIŠMAN, Tomáš. Cikáni-Romové v Československu v posledních 43 letech: Hledali jen oni sami sebe? *Český lid*. 1989. č. 1, s. 33–39. ISSN 0009-0794.

JENKINS, Richard. The limits of identity: ethnicity, conflict, and politics. *Sheffield OnLine Papers in Social Research*. 2000. Vol. 2. ISSN 1470-0689.

SIROVÁTKA, Tomáš. Exkluze Romů na trhu práce a šance na jejich inkluzi: Romani exclusion in the labour market: Is inclusion possible? In *Sborník prací Fakulty sociálních studií Brněnské univerzity: Sociální studia 10*. 2003.

Zákony

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin

Zákon č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

7 Přílohy

Příloha A Dotazník finanční gramotnosti	56
Příloha B Dotazník – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“	57

Příloha A **Dotazník finanční gramotnosti**

1. Víte, co je to RPSN?

- ✓ Kód banky
- ✓ Roční procentní sazba nákladů (umožňuje zjistit výhodnost a nevýhodnost půjčky)
- ✓ Sloučené Inkaso plateb obyvatelstva

2. Víte, co to je úrok?

- ✓ Poplatek při domluvení půjčky
- ✓ Smluvená půjčka
- ✓ Poplatek za smluvení půjčky

3. IBAN je zkratka pro:

- ✓ Mezinárodní číslo účtu
- ✓ Mezinárodní bankovní asociaci
- ✓ Identifikační účetní položku

4. Co to je fixace hypotéky?

- ✓ Přerušeni splácení hypotéky na určitou dobu v případě momentální neschopnosti splácet
- ✓ Jistota, že se po předem smluvenou dobu nezmění úroková sazba hypotečního úvěru
- ✓ Závazek, že celou hypotéku splatíte u původní banky za výhodnějších podmínek

5. Co je to Insolvency?

- ✓ Platební neschopnost
- ✓ Schopnost splácet své pohledávky
- ✓ Dočasné pozastavení pohledávky

Příloha B Dotazník – „Vedete své děti k finanční gramotnosti?“

- Vědí Vaše děti o Vaší finanční situaci?
 - ✓ Ano
 - ✓ Ne

- Vedete Vaše děti nějakým způsobem k finanční gramotnosti?
 - ✓ Ano
 - ✓ Ne

- Dostávají Vaše děti kapesné?
 - ✓ Ano
 - ✓ Ne

- Vedli Vás Vaši rodiče k finanční gramotnosti?
 - ✓ Ano
 - ✓ Ne